

Geliş Tarihi (Recieved): 15.03.2025
Kabul Tarihi (Accepted): 5.06.2025

Araştırma Makalesi/Research Article

Neriman Cahit'in Şiirinin Tematik Bağlamı

Aslı Değer*
Şevket Öznur**

Değer, A. - Öznur, Ş. *Türk Folklor Araştırmaları/Turkish Folklore Research*. 2025-II/ Sayı/No. 371, ss. 306-331. e-ISSN 3023-4670. DOI: 10.61620/tfa.65 <https://turkfolklorarastirmalari.com>

Öz

1974 kuşağındaki kadın şairlerden biri olan Neriman Cahit, toplumcu-gerçekçi anlayışla kaleme aldığı şiirleri ve edebiyat alanındaki araştırmalarıyla tanınmaktadır. Yalnızca şiir yazmakla kalmayan Cahit, araştırma, makale, biyografi ve röportaj gibi alanlarda da eser vermiştir. Şair, edebî yolculuğuna 1978 yılında yayımladığı *Sıkıntıya Vurulan Düğüm* adlı şiir kitabı ile başlamıştır. Neriman Cahit, edebî üretkenliğini ilerleyen yıllarda da sürdürerek 1995'te *Ayseferi adlı ikinci şiir kitabını*, 2000'de ise *Anasu* adlı üçüncü şiir kitabını yayımlayarak edebiyat dünyasına iki önemli eser daha kazandırmıştır. Cahit, şiirinin tematik bağlamını derin ve çok yönlü bir perspektifle kurgulamış, eserlerinde "tarihi-kültürel yapı", "sosyal cinsiyet eşitsizliği", "kolektif mücadele ve uzlaş", "çocukluk", "bireysel kimlik arayışı" ve "Akdenizlilik" gibi kavramlardan

* Master's Degree, YDÜ Department of Turkish Literature. 20226995@std.neu.edu.tr.
ORCID 0009-0001-0706-5945

**Prof. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Near East University Faculty of Science and Letters, Department of Turkish Language and Literature. Nicosia / Cyprus. sevk.oznur@neu.edu.tr. ORCID 0000-0003-0498-3916

oluşan altı tema başlığı sunmuştur. Başlangıç dönemi şiirlerinde doğa ve romantizm temalarına odaklanarak eserlerini yoğun bir lirizmle kaleme alan Cahit, sonradan toplumsal olaylara yönelmiştir. Toplumdaki eşitsizliklere yönelik savunucu bir tavır takınan Cahit, Kıbrıs'ta gelişen sosyal sorunları şiirine taşımış, yaşadığı coğrafyanın toplumsal ve kültürel dinamiklerini eserlerinde işlemiştir. Şair, kişinin yaşadığı içsel duygulardan toplumun yaşadığı ortak sorunlara geçiş yaparak, insanın içinde bulunduğu çevreye, toplumun geleneksel yapısına ve kadınlara yönelik adaletsiz yaptırımlara karşı eleştirilerini şiirlerinde açık bir ifadeyle dile getirmiştir. Bu çalışmada, Neriman Cahit'in söz konusu şiir kitaplarında bulunan tema bağlamı detaylı olarak analiz edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Neriman Cahit, tema, şiir, kolektif mücadele, kadın hakları

The Thematic Context of Neriman Cahit's Poetry

Abstract

Neriman Cahit, one of the female poets of the 1974 generation, is known for her poetry written in a social-realist approach as well as her literary research. Beyond poetry, Cahit has also produced works in various genres such as research, articles, biographies, and interviews. Her literary journey began with the publication of her poetry collection *Sıkıntıya Vurulan Düğüm* in 1978. Demonstrating sustained literary productivity over the years, she published her second poetry collection, *Ayseferi*, in 1995, followed by *Anasu* in 2000, contributing two more significant works to the literary world. Cahit constructs the thematic framework of her poetry with a deep and multifaceted perspective, categorizing her work under six thematic headings: "historical-cultural structure," "gender inequality," "collective struggle and reconciliation," "childhood," "individual identity quest," and "Mediterranean identity." While her early poetry predominantly focuses on themes of nature and romanticism, characterized by intense lyricism, she later shifts her focus towards social issues. Adopting a critical stance against inequalities in society, Cahit incorporates the social problems of Cyprus into her poetry, reflecting the socio-cultural dynamics of her geographical context. Transitioning from personal emotions to shared societal issues, the poet explicitly articulates her criticisms of the social structure, traditional norms, and injustices imposed on women. This study aims to conduct a detailed thematic analysis of Neriman Cahit's poetry collections, examining their thematic framework in depth.

Keywords: Neriman Cahit, theme, poetry, collective struggle, women's rights

Giriş

Neriman Cahit, çeşitli edebî türlerde ürün veren özgün bir edebiyatçıdır. 1937'de dünyaya gelen Cahit'in, yazınsal yaratım süreci, şiir ile eşzamanlı olarak inceleme, deneme, biyografi, söyleşi ve derleme gibi sanat formlarını da ihtiva etmektedir. *Beşparmak*, *Nacak* ve *Gençlik* gibi

dergilerde yayımladığı ürünler, onun edebî hayatında son derece önemlidir. Neriman Cahit, aynı zamanda toplumsal sorunlara tepki gösteren bir eylemcidir. Kadınlar için eşit haklara yönelik hareketi savunması, onun edebî bilincine boyut kazandıran etkenlerdendir. Bu bağlamda, pedagojik kapsamdaki etkinliği ve verdiği konferanslar, Cahit'i sosyo-kültürel bağlamda dikkat çeken bir modele dönüştürmüştür. Cahit'in yapıtlarında bulunan çok yüzeyli bilişsel alt yapı, yoğun olarak hissedilmektedir.

“Neriman Cahit, 1937 yılında Girne'ye bağlı Pınarbaşı (Kırnı) köyünde doğar.” (Tural, 2015) Zorlu ekonomik koşullara rağmen ailesi tarafından eğitime verilen önem, onun dönüm noktası olmuştur. Ailesi, onun ve kız kardeşlerinin eğitimini, bulundukları çevreden farklı olarak her zaman desteklemiştir. Ailesinden gördüğü destek, ondaki sanatsal ve edebî yönelimin belirleyici etkenlerinden biri olmuştur. Kırnı'daki eğitim hayatı üç yıl süren Neriman Cahit, anne ve babasının kararı üzerine Lefkoşa'daki Atatürk İlkokulu'nda öğrenim görmeye başlamıştır. Cahit, yaşitlarından farklı olarak henüz beşinci sınıftayken duygularını yazıya dökerek yazınsal anlamda bir arayış içine girmiştir. Ardından Viktorya Kız Lisesi'nde eğitim görmeye başlayan Neriman Cahit, özellikle edebiyat ve felsefe derslerine ilgi göstermiştir. Lise döneminde aldığı eğitim, onun zihinsel ve sanatsal gelişimi açısından kıymetlidir. Lise öğreniminin ardından, öğretmen olma arzusuyla Öğretmen Koleji'ne devam etmiş ve buradan birincilikle mezun olmuştur. Öğretmenlik mesleğini seçmesi, hem topluma katkı sağlamak hem de sanatsal ve entelektüel gelişimini sürdürmek konusundaki arzusunu yansıtmaktadır. Cahit'in eğitim yolculuğunu kapsayan bu süreç, sonraki yıllarda topluma yönelik edebî anlayışının alt yapısını oluşturan ve feminist bir duyarlılıkla şekillenen şiirlerine zemin hazırlamıştır. İlk kez öğretmenlik yapmak üzere Klavya Köyü'ne atanmıştır. Bir sonraki görev yeri 1963 vukuatlarında bulunduğu Bodomya'dır. Ardından Luricina'da görev yapan Cahit, Erenköy, Fota, Göçmenköy ve diğer köylerde yaklaşık 4-5 sene öğretmenlik yaparak 1994 yılında Şehit Ertuğrul İlkokulu'ndan emekli olmuştur. Çalışma hayatının 20 yılı bu köylerde geçerken, Kıbrıs Türk kadını ile yakından tanışmıştır. Kadınlar hakkında sahip olduğu duyarlılık ve farkındalık, köylerde geçirdiği o yıllarda başlamıştır. Öğretmenlik yaptığı dönemde, Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası'nın en coşkulu sendikacıları arasında yer almış, 1960'lı yıllar itibariyle edebiyat, basın, sendikacılık ve kadın hakları savunucularından olmuştur. Bu dönem itibariyle yazıları yayınlanmaya başlamıştır. Meslek hayatının 20 yılını köylerde geçiren Cahit, Kıbrıslı Türk kadınlarının yaşam koşullarını gözlemlemiş ve bu koşulları aktarmaya çalışmıştır. Çalışma hayatı boyunca şiirleri, araştırmaları, makaleleri ve röportajları çeşitli Kıbrıs gazetelerinde yayınlanmıştır.

Şair; *Sıkıntıya Vurulan Düğüm*, *Ayseferi* ve *Anasu* adlı şiir kitapları dışında 1988'de *KTÖS Mücadele Tarihi* ve 1990'da *Konu: Kadın* gibi eserlerle toplumsal meselelere dikkat çekerek Kıbrıs Türk kültürünü ve kadınların sosyal haklarını ele almaktadır. 2001'de yayımlanan *Eski Lefkoşa Kahveleri* adlı eseri, Kıbrıs'ın kültürel zenginliğine, tarihine ve geleneklerine dair derinlemesine bir bakış sunmaktadır. 2002'de yayımladığı *Güldamları: Kadın Halleri* ise, kadınların sosyal yaşamdaki yerini, karşılaştıkları zorlukları ve verdikleri mücadeleleri konu almaktadır. Bu eser, onun feminist duyarlılığını ve kadın haklarına verdiği önemi göstermektedir.

Neriman Cahit şiirinin temel karakteri, alışılmış bir hızla, tertipli düzenli ve temize çeke çeke kesintisiz sürmesi ve özellikle kadın olarak da, politik olarak da 'kimlik' imgesi üzerinde yoğunlaşmasıdır. 'nereye, nereye bilinmezim / eksik künyelim' dizeleriyle kainata göğü ve Akdeniz'i ve sesini büyütme önerir. 'Hep sömürge yüzüm... sevdam' dizeleri de kimlik sorununun politik arka planlarına, nedenlerine göndermenin ötesinde, imge yoluyla da bir itirazdır. (Sarioğlu, Sombahar, s. 35)

Neriman Cahit, doğrudan ideolojik söylemlere başvurmaya da bireysel ve toplumsal belleğe ait öğeleri estetik bir duyarlılıkla yansıtarak kimlik teması etrafında derinlikli bir yapı kurmuştur. Ele aldığı temalar, hem düşünsel düzeyde kavramsal yoğunluk taşımakta hem de kişisel yaşantıların izlerini barındırmaktadır. Bu bağlamda Cahit, kadın hakları, sosyal adalet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi konuları ele alarak mevcut erkek egemen rejime eleştirel bir anlayışla yaklaşmıştır. Bu açıdan Cahit'in şiiri, toplumsal gerçekçi anlayışın izlenimlerini taşısa da kendine has bir dil ve üslupla biçim kazanmaktadır. Bu sayede, ideolojik sınırlarla kısıtlanmayan fakat sosyal duyarlılığı güçlü olan bir şiir anlayışı oluşturmaktadır. Cahit'in eserlerinde toplumsal sorunları ve bireysel deneyimleri derinlemesine ele aldığı açıkça görülmektedir. Şiirlerinde, toplumsal yapının temel dinamikleri, bireylerin bu yapılar içinde nasıl şekillendiği ve yaşadıkları zorluklar ön plana çıkmaktadır. Cahit'in geliştirdiği edebî anlayış, halkın ruhunu anlayabilmek ve değiştirebilmek amacıyla çoğu zaman ideolojik bir araç olarak kullanılmıştır. Kadınların toplum içinde eşit hak düzeyine sahip olmayışları ve sosyo-ekonomik eşitsizlikler gibi temaları şiirlerine taşımıştır. Özellikle Kıbrıs Türk halkının milli acılarını, savaşın getirdiği yıkımı ve ataerkil geleneklerin toplum üzerindeki baskısını şiirlerinde işlerken, bu sorunları evrensel bir çerçevede değerlendirmiştir. Bu yaklaşım, Cahit'in sanatını sadece Kıbrıs'a ait bir edebiyatla sınırlı tutmaz, tüm insanlığın ortak meselelerine dair bir bilinç oluşturur. Makalede, Neriman Cahit'in adı geçen üç şiir kitabı *Sıkıntıya Vurulan Düğüm* (1978), *Ayseferi* (1995) ve *Anasu* (2000), "tarihi-kültürel yapı", "sosyal cinsiyet

eşitsizliği”, “kollektif mücadele ve uzlaş”, “çocukluk”, “bireysel kimlik arayışı” ve “Akdenizlilik” başlıkları etrafında ele alınacaktır.

1. Tarihî- Kültürel Sosyal Yapı

Kıbrıs'ın etnik mirasını sosyal dinamiklerle harmanlayan şair; geleneksel aidiyet normlarını, bireysel kimlik arayışı ile sentezlemektedir. Akdeniz tabiatının simgesel gücü; özgürlük, barış ve kimlik temalarıyla bütünleşerek kişisel ve sosyal bir perspektif sunmaktadır. Şair; Kıbrıs'ın tarihsel, kültürel ve toplumsal dokusunu şiirlerinde ustaca işlerken bu unsurları sadece bir betimleme aracı olarak değil aynı zamanda ulusal benlik arayışının bir parçası olarak kullanmaktadır. Cahit'in edebî kişiliğinde, sanatsal bağdaşım ve kimlik arayışı ekseninde gelişen güçlü bir bağ görülmektedir. Kıbrıs'ın etnik mirası ve sosyal değişim sancıları; şiirinin temel yapı taşlarını oluşturan unsurlardandır. Cahit'in şiirindeki anlam boyutu; bireysel-sosyal kimliğin ve tarihi periyotların birleştiği bir formubiçimlendirmektedir. Bu tematik konsept, kişilerin hem kolektif dokuyla hem de geçmişle kurduğu bağların bir yansıması olarak kendini göstermektedir. Böylece şairin şiirindeki anlam ve duygu katmanları hem entelektüel hem de felsefî bir derinlik kazanır.

Bir türkü ki söylenen

Yıllardır halkımın gözlerinde

Bir türkü ki bu

Bir yangın gibi yüreğimde. (Cahit, Sıkıntıya Vurulan Düşüm, 1978, s. 98)

Şiir; halkın acılarını, direnişlerini ve müşterek duygularını simgeleyen bir türkü metaforu üzerine kuruludur. Türkü; şiir kapsamında bir halkın belleğinde ve yüreğinde taşıdığı ortak acıları, umutları temsil etmektedir. Halkın yaşadığı mücadelelerin, haksızlıkların ve özlemlerin bir şarkı gibi nesilden nesile aktarıldığı ima edilmektedir.

Balyozla / ya da türküyle

ne farkı var,

sonu yıkılmaksa eğer. (Cahit, Sıkıntıya Vurulan Düşüm, 1978, s. 128)

Yukarıdaki mısralar; yıkım, değişim ve dönüşüm kavramlarını konu edinmektedir. Şair; şiddet ve sanatı, aynı sonu paylaşma olasılıkları üzerinden ilişkilendirmekte ve sorgulamaktadır. Balyoz; güç kullanımı ile yıkıma neden olabile-

cek fiziki bir eylemi simgelerken türkü; sanatsal ve kültürel bir direnişi sembolize etmektedir. İki kavram karşılaştırıldığı zaman; bir yanda sert ve fiziksel bir müdahale diğer yanda ise düşünsel ve duygusal bir direniş olduğu söylenebilir. Şair; yıkımın kimi zaman şiddetle (balyoz) kimi zaman da sanat ve kültürle (türkü) gerçekleşebileceğini savunmaktadır. Fakat ona göre her iki durum da mevcut düzenin çöküşüyle nihayete erecekse kullanılan yöntemin pek de bir önemi yoktur. Bu yönüyle şiir; tarihsel değişimler, devrimler ve sanatın gücü üzerine felsefi bir sorgulama sunmaktadır. Kısa olmasına rağmen derin anlam içeren bir yapıya sahiptir.

*İnsanın insana kulluğu
güçlünün güçsüze üstünlüğü
paranın gücüyle egemenlik
eksik bir hesaptır
tutmuş görünse de tutmaz
bir halk sömürülür
sömürülür de susar mı
yıllarca.*

Tarih diyor ki; susmaz... (Cahit, Sıkıntıya Vurulan Düğüm, 1978, s. 109)

Şiir; sömürü, adaletsizlik ve tarihsel direniş temalarına odaklanmaktadır. Şair; güç dengesizliklerini eleştirerek mevcut sistemin sürdürülebilir olmadığını ve toplumların sonunda bu düzene karşı seslerini yükselteceğini ifade etmektedir. Bu yaklaşım; sınıf ayrımına, köleliğe, sömürüye ve otoriter rejimlere yönelik kapsamlı bir eleştiri içermektedir. Eserde; güçlülerin zayıflar üzerindeki tahakkümünün doğal bir düzen gibi sunulduğu; oysa bunun, adaletsizlik temelli bir sistemin parçası olduğu vurgulanmaktadır. Kapitalist yapı ve ekonomik gücü elinde tutanların iktidarı şekillendirmesi eleştirilirken paranın sahte bir otorite aracı olduğu ve halkın direnci karşısında bu gücün kalıcı olamayacağı ima edilmektedir. Genel olarak şiir; sosyal adaletsizliğe ve halkların tarihsel mücadelelerine dair derinlikli bir değerlendirme sunmaktadır.

*Biz,
Özgürlüğü
İnsanlığı
Ve yaşamı*

Onurlu bir kavga belledik.... (Cahit, Sıkıntıya Vurulan Düğüm, 1978, s. 127)

Yukarıdaki güçlü dizelerle şair; hürriyet, insanlık ve yaşam nosyonlarını onurlu bir direniş ile özdeşleştirmektedir. Şair; özgürlük ve insanlık kavramlarını edilgen bir durum yerine sürekli mücadele içinde geçen bir değer olarak ele almaktadır. Buradaki mücadele; adalet, eşitlik ve insan hakları için verilen bir kavga olarak anlaşılmalıdır. Kavganın; bilinçli bir tercih ve hayatın ayrılmaz bir parçası olduğu gösterilmektedir. Hürriyet, insanlık ve yaşam gibi esas değerler; yalnızca bir hak değil uğruna direnilmesi gereken nosyonlar olarak sunulmaktadır.

*Yok edin şu zorbalığı
yok edin yurdumuzdan
bir sokum ekmeğin utancı
vurmasın kimsenin yüzüne
Akdeniz'in mavi sularından utanın
bölmeyin kardeşliği
ve umudu ikiye... (Cahit, Sıkıntıya Vurulan Düğüm, 1978, s.126)*

Şiir; toplumsal adaletsizlik ve baskıya karşı bir direniş çağrısı yaparken aynı zamanda insanlığın temel değerleri olan onur, kardeşlik ve umut kavramları üzerine yoğunlaşmaktadır. “Zorbalık” baskıcı düzeni, adaletsizliği ve otoriteyi simgelemektedir. “Yok edin” emri; halkı harekete geçmeye çağıran güçlü bir ifade olarak kullanılmaktadır. “Bir sokum ekmek” ifadesi ile en temel yaşamsal ihtiyaçlar simgelenirken açlığın ve yoksulluğun bir utanç kaynağı haline gelmesine yönelik vurgu yapılmaktadır. Akdeniz; masumiyeti ve sonsuzluğu simgelerken insanoğlunun adaletsizliği ve vicdansızlığı karşısında utanması gereken bir unsura dönüşmektedir. “Deniz” hem coğrafi hem de metaforik anlamda bağımsızlığı ve umudu çağrıştırmaktadır. “Bölmek” kelimesiyle de sosyal ayrışma/kutuplaşma kavramları ifade edilmektedir. “Umudu ikiye bölmek” geleceğe yönelik umutların yıkımını, insanların çaresizliğini anlatmaktadır. Şair; kardeşlik ve umut kavramlarının korunması gerektiğini vurgulayarak birliktelik ve dayanışma mesajları vermektedir.

*Yıllardır, eziliyorum kapılarında
demiyorsun
vurulup kırılıyorsun caneviden
ses etmiyorsun
ekmeğinin yanına katığı bile
zor koyuyorsun-
bu hep böyle mi gidecek?*

*kalk doğrul, uyan be kardeşim!
hesap pusulasına sarıl,
dayan be kardeşim! (Cahit, Sıkıntıya Vurulan Düğüm, 1978, s. 106)*

Şiirde; sessizliğe zorlanan pasif halkın uyanış süreci anlatılmaktadır. Başlangıçta edilgen bir halk betimlenirken şiirin sonunda bir direniş çağrısı yapılmaktadır. “Kapılarında” ifadesi; bir otoriteyi, belki de devleti veya güçlü bir sınıfı işaret etmektedir. “Ezilmek” sosyo-ekonomik anlamda sömürülmeyi ve güçsüzleşmeyi simgelemektedir. Aynı zamanda bu ifade ile toplumun sessiz kalışına yönelik bir eleştiri yapılmaktadır. “Canevinden vurulmak” büyük bir kederi, travmatize bir olayı simgelemektedir; gündelik yaşamda yer alan somut bir imge üzerinden ekonomik sorunlar anlatılmaktadır. Şair; hitap ve emir kipleri kullanarak bir uyanış ve mücadele çağrısı yapmaktadır. “Hesap pusulası” ifadesi ise bir hesaplaşmayı, politik bir bilinçlenmeyi simgelemektedir. Sonuç olarak şiir; sosyal adaletsizlik ve halkın pasif kalması karşısında bir isyan, bir bilinçlenme çağrısı niteliğindedir.

*Yazacağım öyle çok ki!
ama,
kalemim çaresiz, kalemim yorgun...
kürek mahkumu gibi insanımız
kendi vatanında suskun... (Cahit, Sıkıntıya Vurulan Düğüm, 1978, s. 107)*

Şiir; bireysel ve sosyal anlamda yaşanan çaresizliği tema edinmiştir. İlk dizede; şairin içinde taşıdığı anlatma isteğinin, duygu ve düşüncelerini ifade etme arzusunun yoğunluğu dikkat çekmektedir. Anlatılacakların sınırsız olduğu vurgulanırken devamında gelen “ama” ifadesi, yazma isteğine mani olan bir tezat niteliği taşımaktadır. Kalem “çaresiz” ve “yorgun” oluşu; yeterince ifade edilemeyen düşüncelerin, baskıya maruz kalan hislerin bir göstergesidir. Dördüncü dizede yer alan “kürek mâhkumu” ifadesi güçlü bir metafordur. Ağır ceza alan kişiler için kullanılan bu ifade; zorla çalıştırılan, özgürlüğü kısıtlanmış, çaresiz insanları çağrıştırmaktadır. Şair, söz konusu metaforu; kendi vatanında suskunlaştırılan, kısıtlanan ve baskılanan yurttaşları için kullanmış ve onların bu durumunu bahsi geçen ağır ceza mahkumlarına benzetmiştir. İçsel ve şahsi bir açmazı sosyal bir eleştiri ile boyutlandırmıştır. Kalem yorgunluğu; ifade edilemeyen düşünceler ve suskun bir toplum kavramları ile bağdaştırılmıştır. Genel olarak bakıldığında şiirde; depresif, kasvetli bir hava hakimdir. Özellikle kendi vatanında suskun olan toplum bireylerinin içinde bulunduğu çaresiz duruma dikkat çekilmektedir. Şiirin; hürriyet, sosyal normlar, dışavurum/ifade baskısı

ve toplumsal sessizlik gibi tematik bağlamlarla biçimlendirildiği söylenebilir. Uzun olmamasına rağmen güçlü imgelere ve anlam katmanlarına sahip olan bir şiirdir.

*Tarihi hep siz yazdınız... ve eksik.
tarihi kanattınız... kanla yazdınız...
insanı... insanlığımı ağılattınız...
söz sırası artık bende
susmaz kendini sesim ve öfkem...
susamaz artık...*

*Bir kınalı kekliktim dağlarınızda
uçamadım, konamadım, göçemedim...
dağlaştım, dağ oldum sonunda
kendime eğildim... kendimi buldum...
ölüm hükmü(m)nde...*

Yüreğim yurdumdu... çorak kıldınız... (Cahit, Ayseferi, 1995, s. 97)

Şiirde; tarih, kimlik ve varoluş kavramlarını vurgulayan güçlü bir toplumsal eleştiri söz konusudur. Şair; kolektif tarihin erkek üstünlüğüyle şekillendirildiğini ifade etmekte ve tek taraflı gelişen bu süreci, kadınların daima arka planda kalması sebebiyle eksik bulmaktadır. Şiirde; tarihî gerçekliğin hegemonik otorite tarafından domine edildiğine dair bir eleştiri sunulmuştur. Erkek merkezli yönetim biçiminin kadınlar üzerinde; toplumsal, ideolojik, kültürel ya da ekonomik tahakküm kurması ile kadınlık olgusunun geri plana atıldığı, soyutlandığı düşüncesi ön plandadır. “Tarihi kanattınız... kanla yazdınız...” ifadesi, geçmişten bugüne bahsi geçen baskı ve şiddetin komünal hafızada derin yaralar bıraktığını vurgulamaktadır. Şair; tarihin yalnızca galipler tarafından şekillendirilmekle kalmayıp aynı zamanda bu sürecin şiddet yoluyla sürdürüldüğünü ileri sürmektedir. Kişisel ve sosyal düzeyde maruz kalınan baskı, insanlık değerleri açısından da bir kayıpla sonuçlanmaktadır. “İnsanı... insanlığımı ağılattınız...” dizesi ile bu süreçte maruz kalınan bedensel ve psikolojik baskının dışında manevi ve toplumsal değerlerin de zedelendiği ifade edilmektedir. Bu yaklaşım ile şiir; tarih boyunca süregelen adaletsizliğin bireyi mağdur etmekle kalmayıp aynı zamanda insanlık onurunu zedeleyen kolektif bir travmaya yol açtığını ortaya koymaktadır. Geri planda kalmaktan, yok sayılmaktan usanan şair; bireyin sessiz kalmayarak kendi tarihini ve anlatısını inşa etme sürecine girdiğini

göstermektedir. Şair; yalnızca bir mağdur olarak kalmayıp tarihin öznesi olmayı hedefleyen bir perspektif geliştirmektedir.

Şiirin ikinci bölümünde doğa metaforları ön plana çıkmaktadır. “Kınalı keklik” doğada özgürce hareket etmesi beklenen ancak engellenen bir varlığı simgelemektedir. Bu noktada, bireyin sistematik baskılar altında hareket alanının daraltıldığı ve özgürlüğünün elinden alındığı vurgulanmaktadır. Ancak birey bu süreç içerisinde kendi kimliğini ve gücünü yeniden inşa etmektedir. Şair; doğa ile kurduğu bağ üzerinden kimliğini yeniden tanımlamakta ve bireysel varoluşunu sağlamlaştırmaktadır. Bu, varoluşçu felsefenin temel prensiplerinden biri olan “kendini arama” süreciyle örtüşmektedir. Şiirin son bölümü, şairin yaşadığı topraklarla olan bağını vurgulamaktadır. “Yurt” yalnızca fiziksel bir mekân değil aynı zamanda bireyin kimliğini ve aidiyetini besleyen bir unsurdur; şair, bu aidiyetin zorla elinden alındığını ya da yok edilmeye çalışıldığını dile getirmektedir. Bu şiir; tarih, kimlik ve direniş temaları bağlamında çok katmanlı bir eleştiri sunmaktadır. Şair; tarihsel adaletsizlikleri sorgularken, bireyin bu süreç içerisindeki dönüşümünü ve özneleşme sürecini de ortaya koymaktadır. Doğa metaforlarıyla desteklenen şiir; bireyin baskıya karşı geliştirdiği direnç mekanizmalarını ve kendini yeniden inşa etme sürecini anlatmaktadır. Bu bağlamda şiir; yalnızca bir ağıt değil aynı zamanda bir başkaldırı ve bilinçlenme manifestosu niteliği taşımaktadır.

*Eski alışkanlıklarına bağlı bu
kent gibi tutuksun kendine.*

*Paramparça uçurum yüzüne düşen
(kendi geçmişin...)*

*Alıp başını gidecektin
birikti durdu uzak kentlerin özlemi.
- Ne burda, ne ordaydın -
(aldığın yaralarla kaldın...)*

*Hep unutmak istediklerindi hatırladıkların..
göz göze gelmekten*

*kaçtığın
çılgınlığın
aykırılığın
kaçıncı senfonisi
ironik... (Cahit, Ayseferi, 1995, s. 14)*

Şiirde; toplumun ve bireyin geçmişle yüzleşmesi, kimlik bunalımı ve zihinsel/ duygusal kopuklukları derinlemesine işlenmiştir. Kişinin ruhsal çelişkilerini, geçmişin izlerini ve kimlik arayışını ifade eden güçlü semboller bulunmaktadır. Şair; “kent” ifadesi üzerinden hem somut hem de sosyal bir durumu tasvir etmektedir. “Kent” tarihin ve geleneklerin değişmeyen kuşatıcı etkisini simgelemektedir. Şiire göre; geçmişin etkisiyle kendini özgür bir biçimde ifade edemeyen şahıs, eski âdetle toplumsal yapılar arasında sıkışmış olarak değerlendirilebilir. Paramparça olan geçmiş, giderek dejenere olan ve yiten bir kimliği simgelemektedir. Geçmişe ait yıkıcı izler, kişinin mevcut kimliği veya manevi doğası için tehlike belirtisi durumundadır. Şiirde geçen ‘uzak kentler’ ifadesi, somut bir arayış ya da ruhsal bir kurtuluş anlamındadır. Bu ifade ile kişinin ruhsal huzuru ve bir şeylere tekrardan başlama arayışı simgelenmektedir. Bu, kimlik buhranını ve geçmişle yüzleşememe halini yansıtır. Şiirde; hayatın karmaşasının ve içsel çatışmaların bir tür ironi oluşturduğuna dair bir vurgulama söz konusudur. İroni, kişinin iç/dış çatışmalarına bağlı olarak sosyal yapılar ve kişisel arzular arasındaki uyumsuzluğun bir sonucu olarak ortaya çıkar. Şiirde; içsel huzursuzluğu, kimlik ve geçmişle ilişkilerin karmaşıklığını ve ironiyle biçimlenen bir gerçekliği çarpıcı bir şekilde anlatır.

2. Bireysel Temalar ve Kimlik Arayışı

Cahit’in şiirinde poetik bir çabanın varlığından söz edilebilir. Başlangıç dönemlerinde, şairin şiirlerine kazandırdığı boyut ve mana arayışları, birey ve topluma ilişkin zengin bir bakış açısı elde etmesine olanak sağlamıştır. Söz konusu dönemde şiirlerinde görülen ruhsal kayboluş ve kişisel mevcudiyet gibi konular eleştirel bir yaklaşımla değerlendirilirken şairin kullandığı dil ve üslup özellikleri son derece keskin ve bağlamlı bir oluşuma sahiptir.

"Dünyanın hücrelerine konan bloklar, ölen hücreler, çoğalan hücreler, coğrafya isimleri, insan isimleri ve sonuçta geniş bir kavramlar sözlüğünün basit dipnotlar gibi görünen ayrıntılarda gözden kaçırdığımız yığınla şey... Belki Kıbrıs'ın bir yanının gözden kaçtığı ve diğer yanının isterisinde bunalan ayrıntılar sözlüğündeki insan... Şiir.. ve hüznün imgelem gücüne bakan nur yüzlü madonnaların yasak aşklarına dair iş çekişleri... Şiirin bana doldurduğu ortalama 'insan' kimliğinin yanında, ülkemizin ayrıcalıklı kimliği, yine onunla dayatılan bir post-kimliğe dönüşüyor... Ben burada, bu ışıpta ve bu ışıksızlıkta bunu duyumsuyorum." (Cahit, 1995, s.1)

Sevdan

bir nokta

*bedenimde,
bir çam kokusu
bir deli orman...*

*Seni beklerken
Yüreğim ağzımda...
Yüreğim,
Yüklü bir sevda gemisi... (Cahit, Ayseferi, 1995, s. 201)*

Şair; sevdanın insan ruhundaki etkisini güçlü sembollerle anlatmaktadır. “Sevda” hem küçük, nokta gibi bedeninde hissedilen bir varlık olarak hem de büyük, uçsuz bucaksız bir orman gibi büyüyen/ genişleyen bir duygu olarak tasvir edilmektedir. “Sevdan bir nokta bedenimde / bir çam kokusu / bir deli orman...” ifadesiyle sevdanın hem küçücük bir iz hem de yoğun ve derin bir deneyim olduğu anlatılmaktadır. “Çam kokusu” doğallık ve kalıcılık anlamı taşıırken “deli orman” ifadesi; kontrol edilemeyen, güçlü bir tutkuya işaret etmektedir. Sevdanın hem sakin hem de fırtınalı olabilen doğası bu imgelerle çok etkileyici bir şekilde verilmiştir. “Seni beklerken / Yüreğim ağzımda...” dizelerindeki; bekleyişin getirdiği heyecan ve endişe, “yüreğin ağza gelmesi” ifadesiyle çok çarpıcı bir şekilde anlatılmaktadır. Burada aşkın ve özlemin insan üzerindeki fiziksel ve duygusal etkisi gözler önüne serilmektedir. “Yüreğim / Yüklü bir sevda gemisi...” dizelerinde; sevdanın sadece bir duygu değil, ağır bir yük olduğu vurgulanmaktadır. Bir gemi gibi yürekte taşınan sevda, hem umut hem de bir sorumluluk anlamına gelmektedir. Gemi metaforu; sevdanın uzun bir yolculuk, derin bir duygu ve zaman içinde dalgalanarak ilerleyen bir süreç olduğunu düşündürmektedir. Genel olarak şiirde; sevdanın doğasını, büyüklüğünü, bekleyişin sabırsızlığını ve aşkın insan üzerindeki yoğun etkisini anlatan güçlü bir anlatım sunulmaktadır. Şair; sevdayı hem doğa imgeleriyle (çam kokusu, orman) hem de denizcilik metaforlarıyla (sevda gemisi) betimleyerek, aşkın sınır tanımaz, büyük ve coşkulu bir duygu olduğunu hissettirir.

Ayseferi adlı kitap, imgesel açıdan daha zengin ve lirik şiirler içermektedir. Didaktik unsurların sıkça yer verildiği bu şiirde az da olsa lirik bir atmosfer söz konusudur:

*Kimlik kartlarımız değişiyor... eskiyorduk
yaşamımızın coğrafyasında
kaçıncı dönencede çakılıp kalmışız
kökleri didiklenen kayınlar
kaç bin yıllıktı bu ödağacı kokan deprem... (Cahit, Ayseferi, 1995, s. 34)*

Şiirde; kimlik, zaman, toprak ve sosyal mübadele gibi belirgin konular ele alınırken kişinin, kendi tarihî-kültürel kökeniyle yüzleşmesi anlatılmaktadır. Geçmişin etkileri, tahavvül ve köklere bağlanmak gibi semboller aracılığıyla bireysel-sosyal bilincin ne kadar kalıcı veya kırılgan olduğu sorgulanmaktadır. Kimlik kartı; bireysel-sosyal kimliğin sembolü anlamında kullanılan kimlik değişimidir; toplumun ve bireyin devamlı bir tahavvül içinde olduğunu ifade etmektedir. “Eskiyorduk” ifadesi ise toplumun ya da bireyin tarihî bağını yitirmeye başladığı ve zamanla değişime uğrayan bir kimlik algısına doğru evrildiği anlamına gelmektedir. Şiirdeki jeopolitik konum, somut bir mekân olmanın yanı sıra yaşam ve kimlik olgularının şekillendiği bir alan olarak da değerlendirilebilir. Kökler ve ağaçlar; tarihsel bağları, geçmişin izlerini ve kültürel mirası simgelemektedir. Bu anlamda şair, geçmişin devamlı sorgulanan bir yapı olduğuna dikkat çekmektedir. Şair; son ifadesi ile bu köklü tarihî yapının dahi sarsılabileceğini ve bu cihetle mübadelenin mecburi olduğunu ima etmektedir. Şaire göre, bir millet her ne kadar köklü ve şanlı bir tarihe sahip olursa olsun, yaşanan sosyal değişimlerin hızı karşısında bir deprem misali aniden yıkıma uğrayabilmektedir. Şiirde; kimlik, tarih ve zaman kavramlarına ilişkin bağları açımlayan, geçmiş ve geleceğin devamlı etkileşim içinde olduğu bir anlam katmanına görülmektedir. Şiirdeki düşünceye göre; geçmiş, toplumların ve bireylerin kimliklerini şekillendiren güçlü ama kırılgan bir yapı teşkil etmektedir.

2. Sosyal Cinsiyet Eşitsizliği/ Kadın Hakları

Neriman Cahit’in sanatında dikkate değer olan bir diğer tema ise kadınların sosyal ve bireysel alanda verdiği mücadeledir. Cahit; Kıbrıs Türk kadınının yaşadığı sorunları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve ataerkil yapının birey üzerinde yarattığı etkileri kapsamlı bir biçimde işlemiştir. Bu cihetle söz konusu sanatçının eserleri; kadının kimliğini/sosyal konumunu sorgulayıp tartışmaya açmış ve bu bağlamda hem son derece önemli bir düşünüm hem de edebî bir birikim oluşturmuştur.

Kadınım

ilk incir yaprağı

yere düşeli beri... (Cahit, Anasu, 2000, s. 2)

“Anasu adlı şiir kitabında ‘Kadının adı yok’ dercesine, şiirlerin de adı konulmadan yazılmıştır.” (Ergiş, 2009, 367) Cahit, kadının adının bile konulmadan, anonim bir varlık olarak yazılmasını tercih ederek kadının toplumdaki silikleşmiş rolünü vurgulamaktadır. Kitap; kadının

kimliğini, toplumsal rollerini ve baskı karşısındaki duruşunu ele alırken şairin kadınlık üzerine düşündüğü derin anlamları ve anlatım biçimlerini de ortaya koymaktadır. Bu sessizliğe karşılık şiirlerinde kadının kimliğini yeniden inşa etme çabası, şairin feminist bir bakış açısını benimsemiş olduğunu göstermektedir. “İlk incir yaprağı/ yere düşeli beri” ifadesi ile yasak elmayı yiyen Adem ile Havva’nın ilk günahı işlemleri sonucunda cennetten kovulmaları ve mahrem yerlerini incir yaprağı ile örtmeleri kastedilmektedir. Şair; ‘ilk günah’ ve ‘ilk incir yaprağı’ arasında kavramsal bir ilişki kurmuştur. Dolayısıyla şiirinde; kadının özgürleşme mücadelesini, erkek egemen toplumun dayattığı rollerden sıyrılma çabasını ve kendi kimliğini bulma sürecini ‘ilk günah’ın işlenmesi ile ilişkilendiren şair, kadınlık olgusunun günah kavramının doğuşuyla ortaya çıktığını ifade ederek İncil’e gönderme yapmaktadır.

*Yüzyıllarca bir nesnen gibi baktın bana
saksında süs bitkisi, akvaryumunda balık
mutfakta hizmetçi, yatakta cilvenaz...
hep dişiliğimi sergiledim sana...
aklı kıt gülücük bir bebek
bir süs eşyası, dalında bir kelebek...
sesim yok, tapum sana bağlı
senin malın, senin artı değer...*

*Senin hizmetinde sana bağımlı
saçı uzun aklı kısa
- sırtında sopa, karnında sığa-
eli işte gözü oynaşta...
öyle mi sandın
ve hep geri çektin beni hayattan...*

*Yüzyıllardır yalnız senin seyrettiğin
Benimse tayfa kaldığım
Okyanuslara açılacağım
Yırttım bütün defterleri
Kendi seyir defterimi kendim yazacağım... (Cahit, Anasu, 2000, s. 21)*

Cahit’in, “Kadın olmanın zorlukları, cinsellik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, ataerkil aile yapısı gibi konulardan oluşan *Anasu* kitabı, kadının yüklendiği sorumlulukları irdelemektedir.”

(Ergişi, 2009: 363) Aynı zamanda kadına toplum içinde cinsiyetçi bir rol vererek sınırlayan zihniyeti sıkça eleştirmektedir. “Kadını ev içi alanla sınırlayan ve toplumsal yaşamdan dışlayan geleneksel eğilim, Neriman Cahit’in kendisinin de kurtulamadığı derin bir kuyu gibidir. Yine de devam eden dizelerinde, korkusuzca kadınlık tabularını bir bir şiirine taşır.” (Ergişi, 2009: 367) Şiirde; kadının toplumdaki geleneksel roller içinde nasıl sıkışıp kaldığına işaret edilirken güçlü bir başkaldırı ve özgürlük ilanı vurgulanmaktadır. Feminist bir bilinçle yazılmış olan şiir; kadınların özgürlük mücadelesini temsil etmektedir.

Sen aeldin.

Akdeniz de aeldi kuruldu bir yanıma

bir aül kendine büvüdü

ne güzel vurdunuz sevda burcuma...

Sen geldin

bütün sularım Akdeniz

yürüdüm sevdanın başkentine

sen ve Akdeniz

ne güzel yakıştınız sevdama...

Ben hiç bu kadar kadın olmadım... (Cahit, Ayseferi, 1995, s.196)

Yukarıdaki dizelerle; aşkın coşkusu, kadının kendini yeniden keşfi ve Akdeniz’in bu sevdıyla özdeşleşmesi üzerine kurulu güçlü bir anlatım sunulmaktadır. Aşkın özgürleştirici ve sınırsız doğasına işaret eden şair, Akdeniz’i hem enginliği hem de tutkuyu temsil eden bir metafor olarak kullanmaktadır. Aşkın; kimlik üzerindeki etkisi, doğayla iç içe geçmesi ve bireyi özgürleştirme gücü ön plandadır. Şiirin muhatabı olan sevgili ve Akdeniz imgeleri ustaca sentezlenmiştir; Akdeniz’in sonsuzluğu, dalgalarının hareketi, maviliği ve sıcaklığı, tutkulu bir aşkın doğasını yansıtan güçlü bir metafor haline gelmektedir. Aşkın bir mekâna dönüşmesi ile şair, sevgiliyle birlikte aşkın en saf ve en derin noktasına yürüdüğünü ifade etmektedir.

Bazan annem

bazan öğretmenim

bazan kocam

ve amirim olarak

hep dikildiniz karşıma...

(isyan etmeyip de ne yapacaktım!.) (Cahit, Ayseferi, 1995, s.26)

Serbest şiir biçimini kullanan Neriman Cahit, kelimeleri serbestçe ve bazen basamaklı dizelerle kullanarak duygusal yoğunluğu ve başkaldırıyı daha etkili bir şekilde hissettirmektedir. Bu şiirlerinde; düzene karşı duyduğu öfkeyi, diğer dizelerle beraber adeta bir patlama noktasına taşımıştır. Bir yandan toplumsal cinsiyetin oluşturduğu duvarlara karşı bir sorgulama yaparken diğer yandan şiirlerindeki öğelerle kadınlık ve özgürlük arayışını yoğun bir biçimde yansıtmıştır. Şair; kadın olmanın zorlayıcı sosyal baskıları karşısında bir isyanı dile getirmektedir. “Bazen annem, bazen öğretmenim, bazen kocam ve amirim olarak hep dikildiniz karşıma...” dizeleri, kadınların toplum içinde maruz kaldığı cinsiyet rollerini belirtmektedir. Şairin öfkesinin temelinde; kadının özgürlüğünü yaşamaktan alıkonulması ve toplum içindeki kimliklerinin sınırlandırılması yer almaktadır.

3. Kolektif Mücadele ve Uzlaş

Şair; duygularını yalın bir dille belirtirken imgeler aracılığıyla zenginleştirmektedir. “Kitabın genelinde, şiirin biçimsel yanının geri planda bırakılıp anlamın öne çıkarıldığı söylenebilir. Bunun nedeni, şairin toplumcu-gerçekçi bir çizgide şiirlerini yazmasıdır.” (Ergişi, 2009, 365) Sosyal sorunlara ve kolektif kimliklere dair derinlemesine bir sorgulama yapmasıyla şiirlerindeki toplumsal eleştirinin arttığı görülmektedir. Cahit’in şiirlerinde kolektif mücadele, yalnızca coğrafi bir aidiyet değil aynı zamanda kültürel ve toplumsal bir deneyim olarak şekillenmektedir. Onun şiir anlayışı; tarihsel olayların ve toplumsal dönüşümlerin birey üzerindeki etkilerini yansıtırken aynı zamanda Kıbrıs’ın geçmişten günümüze süregelen sorunlarına insancıl ve özgürlükçü bir bakış açısı sunmaktadır.

*Biz sömürge çocuklarıyız ATAM
bahtımız geceden kara, neylersin
neylersin, alnımızın yazısı kötü
mutsuzluk, hep mutsuzluk kaderimiz,
silinir mi ATAM?
Çocukken adımızdan önce belledik seni
İlk bayrak ve ATA yazdı kalem tutan ellerimiz
Gözlerimiz hep resmine dalarak... (Cahit, Sıkıntıya Vurulan Düğüm, 1988: s. 44)*

Şiir; bir halkın tarihî/kültürel mücadelesini ve bu mücadelenin en önemli sembolü olan Atatürk’e duyulan derin sevgiyi/saygıyı yansıtmaktadır. Aynı zamanda, sömürge geçmişinin

yarattığı mutsuzluk ve karanlık ile bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi arasındaki farkları dile getirmektedir. Şairin, Atatürk'ün mirasını ve bağımsızlık mücadelesinin değerini hatırlatarak halkın bu mirasla geleceğe umutla bakma çabalarını vurguladığı söylenebilir.

*Benim köylüm ilgisizlikten ölüyor
öğretmenim sınıf tahtasının başında
memurum masasında
tüm halkım tedirgin
asılıyor umutlar bayrak direklerine
meydan nutuklarında...
mutlu azınlık, mutsuz çoğunluktan
çaldıklarıyla tıka basa*

*ses yok, tıs olmamalı
zararlı olur "milli davaya"
mutsuz çoğunluk sessiz, anlaşılmaz
bazılarının mideleri tıka basa
sual sorulmaz... (Cahit, Ayseferi: 1995, s.101)*

Şiirde yer alan başlıca temalar; toplumsal adaletsizlik, sessizlik ve baskıdır. Şair; toplumun muhtelif bölgelerinde görev yapan (köylü, öğretmen, memur, halk) ancak ilgi görmeyen yurttaşlarının çaresizliğini tahayyül etmektedir. Mutlu bir azınlığın, mutsuz çoğunluğun emeği üzerinden doyuma ulaştığı belirtilmiştir. Üstelik yaşanan haksızlıklar ve tedirginlik, "milli dava" adı altında bastırılan bir sessizlik içinde eritilmektedir. "İlgisizlikten ölmek" ifadesi; fiziksel bir ölümden çok, sosyal ve ekonomik açıdan bir yok oluşa işaret etmektedir. Köylü; toplumun en temel üreticisi olmasına rağmen ihmal edilmektedir. Düzenin bir parçası olarak betimlenen öğretmen ve memurun çaresizliği ise çalışmalarının karşılığı olarak en ufak bir ilerleme sağlayamamalarıdır. Söz konusu durum, gelecek hakkında bir bilinmezlik ve kaygı da kapsamaktadır. "Umutların asılması" ifadesinde çelişkili bir tevriye sanatı söz konusudur. Bir taraftan umutların yükselmesi, yüceltilmesi gibi bir anlam ihtiva ediyorken diğer yandan "ıdam" anlamı ile bir sonu, bitişi ve yok oluşu çağrıştırmaktadır. Bayrak direği ve meydan nutukları; milliyetçi veya siyasi söylemlerle halkın avutulduğunu ve gerçek umutlarının bu söylemler içinde eritildiğini ima etmektedir. Bu dizeyle şair; sosyal eşitsizliği belirgin bir ifadeyle ortaya koymaktadır. Mutlu azınlık, çoğunluk olan halktan çaldıklarıyla

beslenirken mutsuz çoğunluktan sessiz kalması, ses çıkarmaması beklenmektedir. “Tıka basa” ifadesi; taşkınlığı ve doyumsuzluğu sembolize eden bir ironi barındırmaktadır. Şaire göre; “milli dava” söyleminin zarar göreceği bahane edilerek halkın konuşmaması, sessiz kalması gerektiği empoze edilmektedir. Böylece söz konusu söylem, halkın taleplerinin önüne geçen bir susturma aracı olarak kullanılmaktadır. Halkın büyük bir bölümünün bu mutsuzluk ve sessizlik içinde kaybolduğu ifade edilmektedir. “Sual sorulmaz” dizesi ile şair, bir yandan hesap sormanın, hakkını aramanın imkânsız hale geldiğini ifade ederken diğer yandan gittikçe kuvvetlenen ve baskınlaşan bir otoriter düzenin işleyişini vurgulamaktadır.

Şiir; toplumdaki eşitsizlikleri, halkın çaresizlik içindeki bastırılışını, elit zümrenin doyumsuzluğunu ve sessizliğin dayatılmasını sert ifadelerle eleştiren bir yapıya sahiptir. Şair; sosyo-ekonomik eşitsizlikleri somut imgelerle (köylü, öğretmen, memur, bayrak direği, nutuklar) anlatırken dilin gücünü de ironi ve metaforlar üzerinden kullanmaktadır. Özellikle “asılıyor umutlar bayrak direklerine” ve “mutsuz çoğunluk sessiz, anlaşılmaz” gibi dizeler, şairin hem bireysel hem de toplumsal bir çıkmazı yansıttığını göstermektedir. Şiirin sonunda hiçbir şeyin sorgulanmadığı ve halkın edilgen bir hale getirildiği vurgulanmaktadır. Bu da şiirin, eleştirel bir toplumsal farkındalık yaratma amacı taşıdığını göstermektedir.

4. Akdenizlilik

Cahit’in Akdeniz’i sürekli gündemde tutması; onun şiirsel bakış açısının ve toplumsal eleştirisinin bir parçasıdır. Braudel’e göre; “Akdeniz, bir deniz değil, adalar ve yarımadalarla, girintili çıkıntılı kıyılarla çevrelenmiş denizler bütünüdür ve ‘binbir şeyin hepsi birden. Bir peyzaj değil, sayısız peyzajlar’la her türlü kültür ve kazanç akımına açık olan ve yüzyıllardır denizi gözleyen, kemiren çok eski kentlerin yepyeni görümleri karşısında şaşkınlığa düşmek demektir.” (Braudel, 1990: s.7-8) “Tarihte çeşitli uygarlıkların beşiği olmuş Akdeniz, siyasi çalkantıların yarattığı acı ve kederin yanı sıra zengin bir hayal gücünün, sıcak düşlerin ve güzelliklerin barındığı sakin bir deniz gibidir.” (Bradford, 2004: s.12) Akdeniz’in coğrafyası ve kültürü. Neriman Cahit’in şiirlerinde hem mekân hem de bir kimlik unsuru olarak önemli bir yer tutmaktadır

Sen Akdeniz'e yatır yüreğini

ne derse odur

bir sevdaya soyunursa iyi belle

aşk odur...

İvecen, alingan yüzüne

yakışmasa da,

kimliğin odur... (Cahit, Ayseferi, 1995, s. 100)

Şiir; “Akdeniz”i metaforik bir anlamda kullanarak kişinin kimliğine, duygularına ve aşk kavramlarına odaklanmaktadır. Tabiat-beşer ilgisi üzerinden kişinin ruhsal doğasına ilişkin anlamlar ön plana çıkarılmıştır. Akdeniz; tabiatı itibariyle bağımsızlığı, coşkuyu, sıcaklığı ve kimi zaman da hırçınlığı temsil etmektedir. Şair; kişinin kalbini Akdeniz’in ritmine bırakmasını öğütlemiştir. Bu bağlamda Akdeniz, yol gösterici bir bilge işlevi görmektedir. Şair; aşkın kişisel kontrole bağlı olmayan, aksine kader ve tabiat tarafından yönlendirilen bir olgu olduğu fikrini güçlendirmiştir. Şiirde; Akdeniz insanının ıvecen ve alingan yapısı, tipik bir özellik mahiyetinde ele alınırken karakteristik yapının değiştirilemez olduğu ifade edilmektedir. “Kimliğin odur” ifadesi, aitlik ve öz kabulleniş üzerine kuvvetli bir mesaj içermektedir. Şiir; hem coğrafi hem de psikolojik kimliği bir arada işleyen, doğa ve insan ruhu arasındaki bağlantıyı etkileyici şekilde ifade eden bir metin olarak değerlendirilebilir.

*Bazan,
Bir türkü söylemek gelirse
İçinden
söyle...
söyle en gür sesinle
dağlara, taşlara, Akdeniz’e
inat.
Ve unutma
çoğu kez
bir türkü boyu mutluluk kadar
bile değildir
yürekten yaşamak... (Cahit, Sıkıntıya Vurulan Düğüm, 1988: s. 69)*

Şiirde; bağımsızlık, direniş, umut ve hayatın geçiciliği üzerine güçlü bir anlatı sunulmaktadır. “Türkü” metaforu; bireysel/toplumsal duyguların, mücadelenin ve yaşamın bir simgesi olarak kullanılmaktadır. Şair; kişinin bu içsel çağırışa kulak vermesi gerektiğini öğütlemektedir. “Dağlar”, “taşlar” ve “Akdeniz” gibi tabii öğelerle inatlaşmak; yeis, sükut ve tahakküme karşı bir mukavemeti simgelemektedir. Şiirde yer alan ifadelere göre şair; insanın baskı, mücadele ve zorluklarla geçen ömrüne dikkat çekmektedir. Şiir; mücadele ve bağımsızlık çağırısı yaparken senkronik olarak hayatın acı gerçeğini ve mutluluğun geçiciliğini de hatırlatan etkileyici bir metindir.

*“Ey Akdeniz’in mavisine
bunca yabancı kent!*

Bir gün

Başımı alıp gideceğim senden...

Ve kaç fasl-ı bahar geçecek

Sürgünümde kim bilir...

Seni çalışıyorum seni Lefkoşa

onca yaşanmışlık... onca yorgunluk

Bir Venedik yüzü, bir Lüzinyan

Osmanlı ya da Yunan

bütün kapıların ört yoruldum

Tarihler düşüldü arkamızdan

gittikçe uzadı durdu yollar

sekip gittik hep kendi uzağımıza

yüzümüz paslı bir geçmiş...

Artık biz de benzemeyiz bize

kimliğimiz çoktan beri göçebe...

Nereye gider bu ülke

bu kimlik / siz / lik / le” (Cahit, Ayseferi, 1995, s.195)

“Aşk, ihanet, kavga ve kadın olmanın erdemini şiirlerine yansıtan Neriman Cahit, Akdeniz kültürü olgusunu hep gündemde tutmuştur. Şiir çizgisi duygu ve imge dünyasından giderek toplumsallığa yönelir. Ama, özde, onun felsefesi 'insan'dır, insana dair herşeydir; kendisine en çok dokunan da kadınların ezilmişliği..” (Fedai, 2010) Bu bağlamda; Neriman Cahit’in şiirlerinde Akdeniz’in seçilmesi, insanlık sorunlarına dair derin bir empatiyi ve tarihsel bir farkındalığı ifade etmektedir. Akdeniz’in; şairin sanatında sadece doğal bir mekân değil aynı zamanda kültürel, toplumsal ve politik bir arena olarak var oluşu şiirlerinin evrenselliğini artırmaktadır. Akdeniz; bu şiirlerde insanlığın ortak dertlerinin, acılarının ve umutlarının bir yansıması olarak sürekli varlık göstermektedir. Neriman Cahit’in *Sözüm Sanadır Lefkoşa* adlı şiiri; Lefkoşa’nın tarihsel, kültürel ve kimliksel karmaşıklığını işlemektedir. Şair; şehrin farklı medeniyetler tarafından işgal edilmesini ve bunun kişisel kimlik üzerindeki etkilerini anlatmaktadır. Şiir; şehrin tarihî yüklerini taşıyan bireysel bir sürgün ve kimlik kaybı hissi taşımaktadır. Cahit; geçmişin ve mevcut düzenin yarattığı yabancılaşmayı eleştirerek geleceğe dair belirsizlikleri dile getirmektedir. Akdeniz’in mavi suları, zeytin ağaçları, meltemi ve sıcak atmosferi, onun şiirlerinde yalnızca doğa

betimlemesi olarak yer almaz; aynı zamanda insan ruhunun bir yansıması ve toplumsal dinamiklerin bir parçası olarak işlenmektedir.

5. Çocukluk

“Neriman Cahit gibi toplumcu-gerçekçi şairler, savaş karşıtı söylemi de ihtiva eden şiirlerini 1963-1969 yılları arasında yayımlar. Toplumcu-gerçekçilerin savaş karşıtı söylemleri Kıbrıs’tan başlayarak bütün dünyayı ve insanlığı kucaklayan, evrensel barış temasını işleyen bir şiirdir. Bu dönemin savaş karşıtı söylemine bir örnek vermek gerekirse, Neriman Cahit’in 1964 yılında *Halkın Sesi* gazetesinde yayımlanan “Çocuklar Ölüyor” başlıklı şiirinde Kıbrıs’tan hareketle bütün dünyadaki savaşların korkunçluğuna dikkat çekilmekte; şair, bir kadın duyarlılığıyla bu savaşların kurbanı olan çocuklara üzülmektedir.” (Ezilmez, 2018:s.388)

*“Çıplak ayaklar, perişan yüzler
bölüyor uykularımı gecenin bir yerinde
bu insan selinin ölüme gidişi sonsuz
özgürlükler ipe çekiliyor gözler önünde...
(...)
Bu acıyı kaç kez duydum... kaç kez
Arpalık’ta, Vietnam’da, Afrika’da
çocuklar... çocuklar... çocuklar ölüyor
ve benim yüreğim her seferinde
onlarla yeniden... yeniden gömülüyor...”
(Kıbrıs Türk Edebiyatı II. Kitap, 2006, 119)*

Kıbrıs Türk şiirinde pasifist söylem, düşünbilimsel düzen içinde varlık gösterirken genellikle insancıl ve duyuncsal yönleriyle şiire dâhil olmaktadır. Bu bağlamda; Neriman Cahit’in bireysel-sosyal birlik ekseninde ele aldığı savaş karşıtı söylem duygusal bir perspektifle ele alınmıştır. Şair; savaşın yarattığı psikolojik ve travmatik etkiyi anlatırken çocukluk günlerine dönmektedir. Çocukların zihin çerçevesinde ağır travmalar yaratan bu niteliksiz muharebenin olumsuz yönleri ön plana çıkarılmış ve bu yolla evrensel barışın önemine vurgu yapılmıştır.

Sosyal bir olgu olan savaşın yalnızca insanlarda değil çocuklarda da ruhsal bir yıkıma neden olduğunu öne süren Cahit; çocuklar için direniş ve umut temalı şiirler yazmıştır. Şair; bu şiirler aracılığıyla sık sık kendi çocukluğuna dönmektedir...

“Şiirlerinde, sevgiyle beslediği ve yaşattığı bu çocuksu yanını yansıtarak, duyarlılığını ve iç dünyasını güçlü bir şekilde ortaya koyar.” (Tural, 2015)

*Çok fakir geçti
çocukluğum...
cicili bicili entarim
oyuncak bebeğim
olmadı...
hele
yemiş alacak param
hiç olmadı...*

*bir gün
çocukluğum
özlemle fırladı gitti
ben de yetiştim ardından
O,
beni itti,
emrine uydum,
ve
kocaman, bir elmalı şeker
çaldım bakkaldan...*

*kimse görmedi
ama
yine de
bir türlü yiyemedim onu,*

*hâlâ saklı durur
o çocukluğumun
ilkokul önlüğünün cebinde... (Cahit, Sıkıntıya Vurulan Düğüm, 1988, s. 77)*

Şiirde; yoksulluk, çocukluk özlemi, masumiyet ve vicdan muhasebesi üzerine derin bir anlatı sunulmaktadır. Şiir; çocukluğunda eksiklikler yaşayan herkesin kendinden bir şeyler bulabileceği evrensel bir hüznün ve nostalji taşımaktadır. Elmalı şeker; fiziksel olarak ortadan

kalkmış olsa bile hatırası ve bıraktığı izler hâlâ durmaktadır. Çocukluk; o cebin içinde saklı kalmış bir anı, bir pişmanlık ve özlem olarak varlığını sürdürmektedir.

*Bir masal götürse beni çocukluğuma
bir masalda kapsam köşe başlarını
gülsem oynasam
çember çevirip ip atlasam...*

*nerde bebeğim, beş taşlarım, ipten salıncağım?
gülüvermek istiyorum elmalı şekerciye
bir kese kağıdındaki çekirdeklerle
paylaşmak istiyorum mutluluğu arkadaşlarımla... (Cahit, Sıkıntıya Vurulan Düğüm, 1988, s.55)*

Şiirde çocukluk; ulaşılamayan, ancak bir masalla geri dönülebilecek bir dünya olarak resmedilmiştir. Şair; çocukken yaptığı oyunları sıralayarak o günlere duyduğu derin özlemi dile getirmektedir. Bunlar sadece fiziksel nesneler değil aynı zamanda mutluluğun, masumiyetin ve eski günlerin sembolleri olarak varlık göstermektedir.

*Annesinin yıllardır bir kenara atılmış
dokuma tezgahında / geçmişin iplikleriyle
tel sarar da tel sarar
yaşanmamış tutkular birer boncuk gibi
dizilir de yalnızlığının boynuna
üşür... çok üşür...*

*kalkıp örtemez çocukluğunun üstünü
elinde yağ kandili ha söndü ha sönecek
bilir... (Cahit, Sıkıntıya Vurulan Düğüm, 1988, s. 22)*

Şiir; geçmişin birey üzerindeki etkisini, anneden gelen mirası, yalnızlığın soğukluğunu ve tükenmekte olan umutları derin bir duygu yoğunluğuyla anlatmaktadır. Dokuma tezgâhı, boncuklar, yağ kandili gibi imgeler, bireyin geçmişini nasıl taşıdığını ve onun içinde nasıl kaybolduğunu gözler önüne sermektedir. Şair; geçmişin ağırlığını kabullenmek zorunda kalan ama ondan tam olarak kurtulamayan bir ruh hali içindedir.

*Günaydın bilge zeytin ağacı
Günaydın turunç çiçeği ve yasemin
Günaydın Akdeniz ve Beşparmaklar
Günaydın*

*Günaydın... Günaydın
Sevgiye, barışa, insana...*

İnsanımıza günaydın

Yürek yürek, sevda sevda

Günaydın, bir daha, bir daha...

Günaydın umuda ve barışa

Gelecek güzel günlere günaydın... (Cahit, Sıkıntıya Vurulan Düğüm, 1988, s. 24)

Tabiat, sevgi, barış ve ümit gibi konuları ele alan şiirde; gelecek hakkında iyimser bir tutum sergilenmektedir. Şiirde yer alan “günaydın” ifadesinin sıkça tekrar edilmesiyle hem şiire ritmik bir uyum kazandırılmış hem de doğa ve canlılık kavramlarına vurgu yapılmıştır. Cahit; tarihî ve kültürel bir derinliği olan zeytin ağacına “bilge” niteliği vererek kişileştirmiştir. “Turunç çiçeği” ve “yasemin” Akdeniz jeografisinin kokusunu ve doğanın tazeliğini temsil etmektedir. Şiirde sıkça tekrarlanan ‘günaydın’ ifadesi, yaşamsal döngüyü ve yenilenmeyi çağrıştırmaktadır. Akdeniz; sıcaklığı, bağımsızlığı ve kültürel zenginliği sembolize etmektedir. Özellikle “Beşparmak Dağları”, Kıbrıs’a çağrışım yapan mühim bir coğrafi simgedir. Sevgi, barış ve insan; şiirin kozmik fikrini teşekkül eden temel kavramlardır. Şair; yalnızca bir ferde ya da bir kitleye değil bütün canlılara barış ve sevgi dileğinde bulunmuştur. Gelecek güzel günlere verilen günaydın, kötümserliğe karşı bir direnir ve ümidin bir bildirisi olarak değerlendirilebilir. Şiirde; hem ferdi hem sosyal bir uyanışı simgeleyen, insanlara umudu ve iyimserliği telkin eden bir çağırış niteliği taşımaktadır.

Sonuç

Cahit’in edebî anlayışı, toplumsal gerçekliğin derinliklerine inmeyi ve insanın varoluşsal sorunlarını ele almayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Şair, edebî serüveninde önce doğa ve romantizmi ön planda tutarken, zamanla toplumsal meseleleri şiirinin merkezine yerleştirmiştir. Kıbrıs’ın tarihi, kültürel yapısı, kadın hakları, kolektif mücadele ve bireysel kimlik arayışı gibi temaları işleyerek hem bireyin hem de toplumun sancılarını dile getirmiştir. Toplumcu-gerçekçi şiir anlayışı doğrultusunda Cahit, şiirlerinde yalnızca bir gözlemci değil, aynı zamanda bir aktör olarak yer almakta, toplumsal adaletsizliklere, savaşın getirdiği yıkımlara ve ataerkil düzenin kadın üzerindeki baskılarına eleştirel bir perspektifle yaklaşmaktadır. Feminist duyarlılıkla kaleme aldığı eserleri, Kıbrıslı Türk kadınının yaşadığı zorlukları görünür kılarken, aynı zamanda bir direniş ve özgürlük çağrısı- **329**

sı niteliği taşımaktadır. Cahit'in şiirinde Akdenizlilik kavramı, coğrafi bir aidiyetin ötesinde, insanın varoluşsal sancılarını ve toplumsal değişimleri içeren geniş bir anlam dünyasına sahiptir. Şair, Akdeniz'i hem bir kimlik unsuru hem de özgürlüğün, sevdanın ve mücadelenin sembolü olarak kullanmaktadır.

Küçük adasının mütevazı insanlarının sorunlarını kendinde özümseyerek estetik mayalı bir kavganın şiirini yaratan Neriman Cahit, salt ada merkezli değil, Türk şiiri genelinde de özgün bir konuma sahiptir. Sonuç olarak, Neriman Cahit'in şiiri, yalnızca Kıbrıs edebiyatı içinde değil, genel olarak toplumcu-gerçekçi şiir anlayışı içinde de önemli bir yer tutmaktadır. Onun eserleri, geçmiş unutmadan geleceğe yönelik umut taşıırken, toplumsal duyarlılığı ve bireysel sancıyı ustalıkla harmanlayan bir edebî miras bırakmaktadır.

Kaynaklar

- Bozkurt, İ., Ağan Solak, N., Ezilmez, H. (2018). *Üçüncü uluslararası Kıbatek Kıbrıs Türk edebiyatı ve edebiyatçıları sempozyumu bildirileri*. Cilt: 1 - 2. Lefkoşa Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Yayınları.
- Bradford E. (2004). *Akdeniz bir denizin portresi*. (çev. A. Fethi), İş Bankası, İstanbul, s. 12.
- Braudel, F. (1990). *Akdeniz mekân ve tarih*. (çev. N. Erkut), Metis, İstanbul, s. 7-8.
- Cahit, N. (1988). *Sıkıntıya vurulan düğüm -Toplu Şiirler*. Söz Lefkoşa.
- Cahit, N. (1995). *Ayseferi*. Çınar. Lefkoşa.
- Cahit, N. (2000). *Anasu - Soneler*. C Yayınları, Lefkoşa.
- Ergiş, A. (2019). Neriman Cahit şiir. (aktaran: O. Karakartal, İ. Bozkurt). (ed. N. Solak). *Kıbrıs Türk edebiyatı tarihi (1571-2017)*. (Cilt: 2) s. 363-368. İlksan Matbaası, 2019 Erişim adresi: <https://www.starkibris.net/index.asp?haberID=216597>
- Fedai, H. (2010). *Çağdaş Kıbrıs Türk edebiyatı*. Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mağusa.
- Kıbrıs Türk Edebiyatı II*. Kitap (2006). Haz. Komisyon. İstanbul: KTEV.
- Sarioğlu, S. (1996). Ada sahillerinde kendini bekleyen şiirler. *Sombahar Dergisi*, No.35, Mayıs-Haziran.
- Tural, A. (2016, 17 Ocak). Neriman Cahit ve şiir anlayışı. *Star Kıbrıs Gazetesi* <https://www.starkibris.net/index.asp?haberID=220600>

FİNANS: Bu çalışmanın yürütülmesinde herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI: Yazarlar, bu çalışmayı etkileyebilecek finansal çıkarlar veya kişisel ilişkiler

olmadığını beyan eder.

YAZAR KATKILARI: Yazarlar, makalenin tümünü katkılarıyla oluşturmuştur. **ETİK ONAY**

BEYANI: Bu çalışmada Yerel Etik Kurul Onayına gerek duyulmamıştır.

VERİ KULLANILABİLİRLİK BEYANI: Bu çalışmada kullanılan verilere yazarlardan talep üzerine erişilebilir.

FINANCE: No financial support was received for the conduct of this study.

CONFLICT OF INTEREST STATEMENT: The authors declare that there are no financial interests or personal

relationships that may influence this study.

AUTHOR CONTRIBUTIONS: The authors have contributed to the manuscript in its entirety.

ETHICAL APPROVAL STATEMENT: Local Ethics Committee Approval was not required for this study.

DATA AVAILABILITY STATEMENT: The data used in this study are available upon request from the authors.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons NonCommercial license Attribution International License).